

ANCHETA TEATRUL AZI

TEATRUL ȘI ECONOMIA DE PIAȚĂ

CRISTIAN HADJICULEA: «Să investești în cei care cheltuiesc banii cu folos cultural»

Regizorul Cristian Hadjiculea, director al Direcției teatrelor din Ministerul Culturii, a preferat scrierii unui articol pe tema dată, răspunsul direct la întrebările pe care i le-am pus. L-am abordat nu pentru că am socotit Direcția teatrelor «vinovată» sau răspunzătoare «în exclusivitate» pentru tot ceea ce (nu) se întâmplă în teatre, ci tocmai pentru că la conducerea ei se află un regizor de certă valoare,

cunoscând bine, dinăuntru, starea instituțiilor de spectacol.

— Cum apreciați actualul sistem de angajare și remunerare a actorilor în teatrele de stat? Este el stimulentiv pentru actorii?

— Nu. E complet nestimulentiv. Orice mod de a angaja pe baza unor scheme și pentru vecie niște oameni (chiar dacă «vecia» s-a mai dus, îndeobște cei noi fiind angajați cu contracte temporare) nu e deloc stimulentiv, cum nu e stimulentivă nici existența unor teatre constituite o dată pentru totdeauna, de aici decurgând imposibilitatea de a ajuta apariția unor forme alternative. Nu cred însă că e momentul să se desființeze vreunul dintre teatrele de stat existente. Trebuie așteptat să vină noile generații de actori care, în sfârșit, să dea viață instituțiilor ca atare. Au pătruns foarte mulți studenți în școlile de teatru, care acum sînt destule, și e de așteptat ca apariția lor, ca absolvenți, să revigoreze teatrele existente. Dar, tocmai de aceea, trebuie pregătit și un sistem mult mai flexibil, ca ei să poată face teatrul pe care și-l doresc, așa cum și-l doresc. El se va dovedi valid sau invalid, și în raport de acest lucru ei vor exista sau nu vor exista. Asta înseamnă mișcare teatrală: ceva flexibil și concurențial.

— Nu credeți că la fel de flexibil ar trebui să fie și subvenționarea, tocmai în raport de validitatea ofertei scenice?

— Bineînțeles. Ar trebui să fie posibil să subvenționezi proiecte, să subvenționezi și trupe — în funcție de ceea ce fac ele —, să poți scădea subvenția unora și crește subvenția altora. E normal să primească mai mulți bani cei care au demonstrat și demonstrează că pot, și să primească mai puțini cei care dovedesc că îi cheltuiesc de pomană. Cred că în tot sistemul culturii, acesta ar trebui să fie principiul de bază: investești în cei care cheltuiesc banii cu folos cultural și artistic. Pe de altă parte, sigur că sînt și teatre de interes național, care trebuie «motivate» pentru a deveni adevărate centre culturale (ceea

ce înseamnă mai mult decît producerea unui număr de spectacole) pentru regiunile în care se află. Ele trebuie să fie niște poli stabili ai întregii vieți artistice, culturale; pînă la urmă, ai civilizației românești din fiecare regiune.

— Cum își pot găsi totuși locul inițiativa originale într-o structură ossificată?

— Structura în sine nu permite apariția lor. Orice inițiativă apare în afara structurilor, dar, din păcate, nu poate fi sprijinită.

— Ce înseamnă, în mod concret, că nu poate fi sprijinită?

— Ministerul Finanțelor, în momentul ăsta, nu permite — chiar din pușinii bani existenți — sprijinirea unor proiecte teatrale care, măcar la nivelul intențiilor, par foarte interesante. Ca să simplific, nu avem voie să dăm bani decît celor din sistemul instituțiilor de stat. Alte forme, deci, nici nu pot să apară în contextul actual al României. Și nu-mi vine a crede că milionarii români vor dori să aibă fiecare teatrul lui, cum nu se întâmplă, de altfel, nicăieri în Europa și cum s-a întîmplat doar în Rusia țaristă, unde diverși autocrați locali, nobili, aveau ba o orchestră simfonică, ba o trupă de teatru.

— Nicl sponsorizările, nefiind încă reglementate legal, nu sînt stimulative.

— Nu sînt deloc. În legea bugetului de anul ăsta sînt prevăzute doar 2,5 procente din profit, care pot fi folosite pentru sponsorizări. Numărul de firme din România, care să aibă un profit atît de mare încît acest 2,5% să fie semnificativ, e — din păcate — relativ mic.

— În condițiile actuale, Ministerul Finanțelor poate fi deci socotit un prieten sau un dușman al culturii române?

— Ministerul Finanțelor nu trebuie văzut la nivel de «prietenie» sau de «ne-prietenie». Prietenii și-i alegi singur, miniștrii de finanțe nu... chiar cînd sînt liberalii Ministerul de finanțe — gîndesc eu — are o dorință de centralizare care — cu răutate o spun, n-am nici un argument pentru asta! — pornește de la premisa că nu trebuie să ne lase să furăm. Și, fiind cunoscut că românul — probabil văzut din foisorul finanțelor — e hoț, iar omul de cultură e și isteț, deci un hoț la pătrat, e oprit să cheltuiască din banii «poporului» în scopuri necontrolabile.

— Desființarea unor teatre, de care s-a vorbit nu o dată, e totuși probabilă! Și, dacă ar fi, trebuie chiar să ne speriem!

— Cum spuneam, eu cred că în momentul ăsta n-ar trebui să se pună problema desființării a ceva din ceea ce s-a construit în cultura românească. Unele teatre, e adevărat, au o activitate aproape dezolantă. Dar, în 2—3 ani, cantitatea de absolvenți ai facultăților de teatru sper să le readucă la lumină. Pe de altă parte, cred că autonomia locală va crește. Deci vom scăpa în curînd — sper — de centralismul care ne apasă. Iar teatrele vor însemna și o anumită «ambiiție» a forurilor locale, care trebuie lăsate să-și folosească impozitele (ce se varsă acum la bugetul statului) în propriul beneficiu, găsind forme și metode eficiente de sprijinire a teatrelor. Sigur că acolo unde întreaga populație nu va vrea să mai aibă teatru, el va dispărea. Dar îmi pare de pe acum foarte rău pentru acele orașe sau regiuni din țară unde lumea nu-și va mai dori să aibă un teatru. Probabil, cu timpul, chiar dacă se va întîmpla așa, populația va ajunge — ca în Germania — la înțelegerea faptului că, cu cît sînt mai multe teatre, cu atît civilizația e mai importantă.

— Referindu-vă la teatrele naționale ca la niște piloni de spiritualitate, spuneați la un moment dat că ele trebuie să-și exercite influența în aril geografice mai extinse. În primul rînd, ele acționează prin spectacole, prin spectacolele foarte bune pe care e de presupus că le pot realiza. Dar — în condițiile în care deplasările și turneele nu mai sînt posibile din cauza costurilor foarte ridicate ale transportului și cazării în raport cu prețul билетelor — Ministerul Culturii n-ar trebui să aibă posibilitatea să subvenționeze turneele unor spectacole foarte bune din capitală sau din alte centre culturale puternice! Mă gîndesc la acea eficiență culturală a banilor investiiți, de care vorbeați.

— Ministerul Culturii sprijină o idee ceva mai complicată — chiar dacă ea funcționează uneori încă simplist —, aceea a unor puncte de mare interes teatral într-un anumit moment, într-o anumită regiune: festivalurile. În unele orașe ele

ar trebui, cred eu, să capete și valori interdisciplinare, antrenând muzica și dansul modern, și reprezentând astfel un factor de «mobilizare» — nu-mi place cuvântul, dar asta el — culturală pentru localitatea respectivă. Ceea ce trebuie să se înțeleagă chiar și la nivel economic. În alte părți ale lumii s-a înțeles că, pentru ridicarea unei zone sau a unui oraș, cea mai bună modalitate e aceea de a crea un punct de interes cultural, care să-i atragă ulterior și pe investitori. Deci, ne chinăm pentru aceste festivaluri și pentru alte manifestări culturale, la care să participe cele mai importante spectacole ale momentului actual.

— **Foarte bine că vă «chinuți» pentru aceste manifestări culturale, dar n-ați răspuns încă la întrebarea mea privind posibilitatea subvenționării unor turnee. Credeți că ele ar fi necesare sau nu!**

— Sigur că ar fi foarte necesare. Numai bani s-avem! Am început să conving anumiți directori de teatre să facă schimburi de spectacole, să invite spectacole din alte părți. Ele sînt necesare și oamenilor din acele orașe, dar și trupelor, care pot descoperi astfel unde se situează valoric propriile lor spectacole și care le e locul în mișcarea teatrală. Asta se numește emulație și ea e, bineînțeles, necesară. Din păcate, nu ne ajung banii pentru a plăti transportul unor spectacole importante în alte orașe decât cele care au deja teatru. Ceea ce se cîștigă cu un spectacol e foarte puțin în raport cu ceea ce se pierde cu deplasarea.

— **Montarea pieselor românești beneficiază de o sponsorizare specială! Funcționează ea numai pentru teatrele de stat sau și pentru cele particulare!**

— Pentru cele particulare nu mai poate să funcționeze. Din moment ce nu mai avem voie să dăm bani la particulari, asta-i situația! Într-un fel, e o tragedie. Sigur, sînt teatre particulare interesante și teatre particulare care-și doresc o viață de bulevard; nu pe acestea le-aș sponsoriza. Dar cele care își propun un program foarte important ar merita să fie sponsorizate chiar de la buget. În clipa de față, nu se poate. În pregătire există o decizie a ministrului de a se stabili contracte, de a se cuantifica deci relația dintre cel care dă subvenția (Ministerul Culturii sau inspectoratul pentru cultură județean) și cel care o primește; atunci vom stabili, pe bază contractuală, și un număr obligatoriu de piese românești.

— **Acest «obligatoriu» nu vă neliniștește!**

— M-a neliniștit foarte mult timp și trebuie să înțelegeți de ce. Ca regizor, puține lucruri mi se par mai sinistre decât obligația de a face ceva pe care n-am chef să-l fac. Pe de altă parte, cred că trebuie găsite, cu fiecare director în parte, în raport de forțele teatrului și de necesitățile lui, modalitățile de a se monta piese românești. În plus, dacă se va face ceva peste ceea ce vom stabili contractual — contractual înseamnă că ambele părți sînt de acord, nu că cineva e mai obligat decât altcineva —, se vor căuta forme de plată pentru spectacolele care, măcar ca proiect, par niște întreprinderi foarte interesante.

— **Cu riscul de a vă plictisi, revin la una dintre întrebările anterioare: nu e o nedreptate să poată fi subvenționată montarea unei piese românești numai la un teatru de stat, nu și la unul particular, admitînd că și teatrul particular ar putea face un spectacol important!**

— E o nedreptate chiar faptul că, în actuala gîndire financiară, teatrul particular nu poate deveni teatru de stat, în timp ce teatrul de stat nu poate ieși din zona subvenției, spre a deveni teatru particular.

— **Îmi doresc să ajungem aici cu discuția noastră, pentru a ne referi la șansele teatrului românesc și din acest punct de vedere, al structurării lui organizatorice.**

— Cred că sistemul structurării organizatorice pe contracte determinate e cel mai bun. Directorii vor trebui să-și «asume» trupa și să-i ofere — să ofere tuturor celor pe care și i-au «asumat» — posibilitatea de a juca, în limita contractelor pe care le vor stabili cu fiecare în parte. Cred că va crește, astfel, responsabilitatea tuturor în teatru. Ceea ce-mi doresc eu cu adevărat, poate după alegeri, este să se treacă la un sistem mult mai flexibil, în care să poată apărea trupe și să fie finanțate niște proiecte; în care tinerii să poată încerca oricît de multe proiecte, fără să fie «programați» de la centru, ca intenții sau ca modalitate de înjghebare a trupei. Asta trebuie să depindă de ei, nu de noi. Cam asta e ceea ce îmi

doresc. Un sistem normal de viață teatrală.

— **Să înțeleg că sînteți, totuși, un optimist, chiar în această privință a vieții noastre teatrale!**

— Pentru lunile imediat următoare, da. Afît. Mai departe n-o să mai fiu eu, probabil, în această funcție, deci o să transmit «optimismul» celui care va veni după mine. Sînt de 15 ani regizor și cred că prea mult timp petrecut în administrație m-ar îndepărta de teatrul care se face și care trebuie făcut. Sînt primul interesat să mă întorc în teatru și să-mi pregătesc, și din acest punct de vedere, viitorul, pe care ați dorit să-l discutăm în întreprinderea noastră.

— Ce să vă mai spun? Speram să am timp să-mi fac și spectacolele. Am văzut că nu se poate. Trebuie să aleg între a fi funcționar în Ministerul Culturii și a fi regizor. Sigur că e important să avem manageri culturali destoinici, dar...

— **Nici mie nu mi se pare că sîntem afît de bogăți încît să ne putem permite a ne dispensa de regizori de valoarea lui Cristian Hadjicula.**

— Dacă vom putea să creăm cît de cît o legislație mai suplă, simt că mi-am făcut datoria. Mai departe, noii miniștri or să găsească noi directori.

VICTOR PARHON

MITICĂ POPESCU:

O realitate care neagă forța culturii se neagă pe sine

E tentant să vorbești despre viitor — fie el chiar și al teatrului —, mai ales că poți spune tot ce-ți trece prin cap, cînd este afît de dificil și de incomod să vorbești despre prezent.

Niciodată nu m-am lăsat ademenit în această capcană pentru că prea mult, în anii vieții mele, care coincid cu ultima jumătate de secol, refugiu s-a aflat în trecutul îndepărtat sau în viitor. Asta,

de bună seamă, pentru a eluda problemele prezentului. Și dacă tot s-a dezvoltat știința cea nouă, «futurologia», las plăcerea aceasta celor care au înclinații speciale pentru ea.

Dacă viitorul teatrului ar depinde exclusiv de slujitorii lui, ați putea fi liniștiți, vă garantez că ar fi minunat. Dar cum problema teatrului nu poate fi disociată de problemele țării...

Dacă admitem, și sîntem obligați să o facem, că teatrul este oglindă a lumii, teatrul românesc nu poate fi decât oglinda realităților românești și a realităților planetei. O realitate strîmbă, schimonosită de minciună, de nedreptăți, de nerușinare, de dispreț se va oglindi în teatru așa precum este.

Teatrul nu poate fi altfel decât este țara și decât este lumea.

De pildă, dacă o țară duce spre periferia ei cultura, învățămîntul și sănătatea, va deveni, în foarte scurt timp, o țară de infirmi, o țară sărăcită de bogății materiale și spirituale, cu oameni devitalizați, deznădăjduiți. O realitate care neagă forța culturii se neagă pe sine.

Nutresc însă speranța că vom reuși să ne regăsim normalitatea și sînt convins că artiștii, care, în cea mai mare parte, sînt mari conștiințe, vor pune umărul la ridicarea pe verticală a țării noastre și a poporului nostru. Dar asta nu o putem face decât împreună cu toate celelalte categorii sociale ale țării.

Solidaritatea în ideal este mai necesară ca oricînd. ■